

הכלל שתמיד מפטירים בהפטרות פרשה שניה כתבו 'חזון מאחרי קדושים', והכוונה שאז מפטירים 'הַתְּשֻׁפֹּט' שמסודרת בטעות בפרשת אחרי, ובאמת יש להפטיר בה כי היא הפטרת קדושים שהיא פרשה אחרונה¹, ואחרי שתוקנה הטעות בחומשים וסידרו את 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְשִׁיִּים' לאחר, נשאר הנוסח המוטעה 'חזון מאחרי קדושים', ולכן חשבו שהכוונה שמפטירים 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְשִׁיִּים' המסודרת לאחר ופשט המנהג הזה, אך באמת אחר שתוקנה הטעות של היפוך ההפטרות ממילא גם באחרי-קדושים יש להפטיר בהפטרות 'הַתְּשֻׁפֹּט' של פרשה שניה².

וכתב הלבוש עוד, שמה שכתב במטה משה שהטעם שמפטירים בהפטרות 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְשִׁיִּים' ולא בהפטרות קדושים הוא משום דעת ר"א שאין מפטירים בתועבות ירושלים, הרי לא נחלקו ר"א ורבנן אלא על 'הוֹדֵעַ אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ', אך על 'הַתְּשֻׁפֹּט' לא נחלק ר"א מעולם, ולכן על כרחך שמודה שמפטירים בה, ובאמת היא דומה להפטרות רבות אחרות שמפטירים בהן למרות שיש בהן דברי תוכחה, ואדרבה ניחא

להו לישראל להזכיר תוכחות בפניהם וישבו ממעשיהם. ומה שכתב המטה משה טעם החילוק משאר תוכחות מפני שהיא תוכחה פרטית לירושלים ולכן יש קפידא לכבוד ירושלים, ורק כאשר הפרשיות נפרדות מוכרחים להפטיר בה, השיב הלבוש שאפשר למצוא גם הפטרות אחרות השייכות לקדושים שאין בה תוכחת ירושלים (ובגן הפטרת הספרדים לקדושים ועוד רבות) ואם כן אין שום הכרח להפטיר דווקא בה, ולדברי המטה משה לא היו צריכים לתקנה כלל לקדושים.

וכתב הלבוש שהטעם שלפי ר"א אין מפטירים 'הוֹדֵעַ אֶת יְרוּשָׁלַם' אינו משום שמזכיר תועבות ירושלים, אלא מפני שמוזכר בה יחס בני ישראל לגנאי שקרא הנביא אברהם אמורי ושרה חתנית, ולכן סבר ר"א שזה גנאי גדול ואין להפטיר בה³ (ובתו"ט מגילה פרק ד' משנה י' הסכים לדברי הלבוש, וכן בתפארת ישראל שם פירש דבריו), ונראה שמשום שר"א כל כך הקפיד בזה לכן האשכנזים מחמירים שלא להפטיר בה כלל, אבל בשאר הפטרות המזכירות תוכחות אין חולק שקוראים בהן, ולכן גם באחרי וקדושים יש להפטיר 'הַתְּשֻׁפֹּט' כבכל פרשיות מחוברות

מקור, ויש רק חילוקים דקים במקום ההתחלה והסיום, ואף במקומות הספורים בהם כן יש חילוקים ביניהם בעיקר ההפטרות, יש שני מנהגים בלבד, ופרשת שמות היא הפרשה היחידה שיש בה שלושה מנהגי הפטרה שונים לגמרי, ועוד זרות יש בהפטרות שמות, שמנהג האשכנזים להפטיר לשמות 'הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב' וכתב הלבוש (ס'מן תרפ"ה סעיף א') שההפטרות קשורה לפרשה משום ש'הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב' הוא מעין 'הַבָּאִים מִצְרַיִם', וזה נראה קשר קלוש מאד לעומת שאר ההפטרות בהן עצם עניין ההפטרות הוא מעניין הפרשה, וכאן יש רק מילה וזהה בתחילת הפרשה ובתחילת ההפטרות (ואמנם כבר נכתבו כמה ביאורים והקשרים נוספים בין הפרשה להפטרות, אך על פי פשט הקשר נראה מאד רחוק, וזה שונה מהנהגת בשאר ההפטרות).

והנה מנהג בני רומניא (יהודים שחיו באזור הבלקן ונהגו במנהגים יהודיים משל עצמם שלא כספרדים ולא כאשכנזים, מנהגם אבד כמעט לחלוטין אחר גירוש ספרד) בהפטרות מבוסס על הפטרות בני ארץ ישראל, בשונה משאר העדות שמנהגם מבוסס על הפטרות בני בבל (ובאופן כללי מנהגי בני רומניא לקוחים יותר ממנהג ארץ ישראל, וכן נוסח התפילה והפיוטים שלהם קרובים יותר לנוסח ארץ ישראל הקדום), ובארץ ישראל לא סיימו את כל התורה בשנה אחת אלא חילקו את התורה לסדרים קטנים וסיימו את התורה אחת לשלוש שנים או לשלוש שנים ומחצה (כנכר במגילה כ"ט ע"ב ובמגן אברהם הלכות תפילה פ"ג ה"א), וממילא היו אצלם הפטרות רבות לסדרים הרבים, וצורת קביעת הפטרותיהם מיוסדים בשיטה שונה משיטת בני בבל המיוסדת על דמיון ענייני בין הפרשה להפטרות, שאצלם פתיחת ההפטרות ותחילת הסדר היו דומים מבחינה לשונית, ולא היה עניין ההפטרות דווקא מעניין הסדר (מעין 'נורה שוח', כגון: לסדר 'קראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ' (בראשית א' א') הפטירו 'כי תגן בראש שמים תדשן וארץ תדשן ולא תהיה תראשנות ולא תהיה על לב' (ישעיה כ"ה י"ז) מחמת דמיון המילים 'בוא' 'שמים' 'וארץ' בראש ההפטרות למילים 'קרא' 'השמים' 'הארץ' בראש הסדר, וכן לסדר 'אחר הדברים האלה היה דבר' יי' אל אברהם בפתחה לאמר אל תירא אברהם אנכי קנן לך שכןך תהיה מאד' (בראשית ט"ו א') הפטירו 'חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזן על יהודה וירושלם בימי עזיהו יתם אחי יחזקיהו מלך יהודה' (ישעיה א' א') מחמת דמיון 'חזון' 'אשר חזן' בראש ההפטרות ל'בפתחה' בראש הסדר, וכן לסדר 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב אביש וביהו בוא' (שמות א' א') הפטירו 'הבאים ישרא' יעקב יצין וקרא ישרא' וקלא פני תבל תנובה' (ישעיה כ"ו ו') מחמת המילים 'הבאים' 'יעקב' 'ישרא' הכתובים גם בראש ההפטרות וגם בראש הסדר. ובאמת בתלמוד מפורש רק שקוראים הפטרה 'בדמי לוי' (מגילה כ"ט ע"ב) ולא מפורש באיזה אופן אמרו להדמות ההפטרות לפרשה), ובני רומניא מפטירים בכל פרשה בהפטרות שהפטירו בני ארץ ישראל לסדר הראשון המופיע בפרשה בשלמותו, ולכן לרוב הפטרות שונה מאד ממנהג הספרדים האשכנזים והתימנים (ראה במאמרו של הרב נתן פריד בקובץ 'סיני' ס"ב עמ' רס"ז).

ונראה שהמנהג המקורי והקדום יותר היה להפטיר בפרשת שמות 'הוֹדֵעַ' כמובא ברמב"ם ובספרות הגאונים, ומחמת שהיו שלא רצו להפטיר בהפטרות קשה כזאת (יתכן שהטעם שרצו לחוש לדעת ר"א, אבל יתכן שגם לולא דעת ר"א לא רצו להפטיר בה מחמת שפתיחת דבריהם קשים, וכמו שמוכח ממקרים נוספים שניסו להתחמק מהפטרות קשות, כגון בהפטרות קדושים ובפטרות צו) לכן שינו וקראו בהפטרות אחרת, וכששינו להפטרות אחרת, היו שהעדיפו לשנות ולקרוא כמנהג פריים ולכן שינו למנהג בני רומניא (וזה מנהג האשכנזים), והיו ששינו למנהג אחר לגמרי (וזה מנהג הספרדים). והטעם ששינו להפטרות אחרת לגמרי, או משום שלא הכירו את מנהג בני רומניא, או שהכירו אך העדיפו הפטרה שקשורה לעצם ענין הפרשה כמו בשאר ההפטרות, מאשר להפטיר כמנהג בני רומניא שמבוסס על שיטה שונה של דמיון המילים). ולכן מובן מדוע יש בפרשת שמות שלושה מנהגי הפטרה שונים מה שלא מצוי במקומות אחרים, ומובן גם מדוע האשכנזים מפטירים בהפטרות שנראית כמעט ולא קשורה לפרשה, משום שהיא אכן מיוסדת ממנהג אחר בו נקבעו ההפטרות בדרך שונה.

¹ ויש מקום להעיר, שאם אכן כוונת המרדכי היתה משום טעות החומשים, היה לו להעיר גם על עצם הענין שיש לתקן את הטעות כשהן נפרדות ולא להסתפק בדבריו לגבי מחוברות שזה רק נולד ממילא מעצם הטעות. ואולי אפשר ליישב קצת שכיון שבדבריו שם עסק רק בדין מחוברות, לכן לא נכנס לעצם ענין הטעות וכתב רק כמה מפטירים כשאחרי וקדושים מחוברות, ובפרט אחר שעל פי רוב הן מחוברות (שהרי בכל שנה פשוטה מחוברות ובכל מעוברת נפרדות), ובפרט שגם כאשר הן נפרדות על פי רוב אין שתיהן פנויות להפטרותיהן (וכמפורט להלן הערה ט'). ועדין היה מתקבל יותר לכתוב 'חזון מאחרי קדושים כי הפטרת אחרי באמת שייכת לקדושים'.

² במרדכי שלפנינו הנוסח הוא 'ובמנהגים מצאתי כל פרשיות הסמוכות מפטירין הפטרה של אחרונה חזון מאחרי מות וקדושים שאז מפטירין הלא כבני כשיים שהיא הפטרה של פרשה ראשונה מפני שהפטרה של פרשה שניה מזכרת מתועבות ירושלים', ולפי דברי הלבוש במקור נכתב רק 'חזון מאחרי קדושים' ותו לא, ומ'שאז מפטירין' זו תוספת על דבריו, כולל הנימוק 'מפני שמזכרת תועבות ירושלים', ואכן הלבוש חולק גם על נימוק זה.

³ ובגמרא שם איתא: דתניא מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלם את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך בדוק אחריו ומצאו בו שמץ פסול. וכתב הלבוש שאם באמת קפידת ר"א היא משום כבוד ירושלים, היה לו לומר 'צא ובודק בתועבות מעשיך הרעים שיש בעצמך', ומה שאמר לו 'בדוק בתועבות אמך', מוכח שזה מפני שהזכיר גנאי יחוס אבותינו ולכן רמז לו זאת באומרו 'צא ובודק בתועבות אמך'.

ומה שאמר לו 'עד שאתה בודק בתועבות ירושלים' ולא אמר לו 'עד שאתה בודק בתועבות אבותינו' שהלא טעמו הוא משום גנאי יחוס אבותינו, זה משום שר"א דקדק מאד שלא להוציא מפיו כלל גנאי יחוס האבות ברבים, ולכן גער בו בדרך זו ברמז, והזכיר 'ירושלים' כי בשאר תוכחות יחזקאל לא הזכיר בפירוש ירושלים ורק בהפטרות זו הזכיר, וכך יבינו שההקפדה היא על גבואה זו דוקא, אך באמת הטעם הוא משום שבה הזכיר גנאי יחוס אבותינו. ונראה שמקורו של הלבוש הוא מהגמרא בסנהדרין (מ"ד ע"ב) שבשעה שאמר לו הקב"ה ליחזקאל לך אמור להם לישראל אביך האמורי ואמך חתית אמרה רוח פסקונית לפני הקב"ה רבש"ע אם יבואו אברהם ושרה ויעמדו לפניך אתה אומר להם ומכלים אותם וכו' (רש"י במגילה שם).

¹ בשונה מהמנהג המוזכר ברמב"ם (סדר ההפטרות סוף ספר אהבה) ובספר השולחן (הלכות תפילה שער שיש) ובספרות הגאונים (עין במאמר 'לגלגוליהן של הפטרות אחרות' תרבי"ב כ"ד תשס"ו עמ' 73-74) שם הביא כן כמחמה כתבי יד קדומים וקטעי גניזה, שבו בפרשת שמות מפטירים 'הוֹדֵעַ אֶת יְרוּשָׁלַם' (שבה מתאר יחזקאל את לידתו של עם ישראל, והוא מעין הפרשה בה מתוארת תחילת לידת עם ישראל בגלות מצרים). וכן מנהג התימנים ויוצאי בבל תונים ג'רבה ולוב עד היום.

ובאמת ניכר הדבר שיש בהפטרות שמות זרות שלא מצאנו בשאר ההפטרות, שבדיוק מוחלט של ההפטרות אין הבדלים ניכרים בין מנהגי האשכנזים הספרדים והתימנים בעיקר ההפטרות וניכר שבסיסם מגיע מאותו

שמפטירים באחרונה, והמנהג להפטיר 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' הוא מנהג של שטות ואינו מנהג ותיקין.

אך למעשה כבר כתבו האחרונים שנוהגים בזה כרמ"א ודלא כלבוש, וכשאחרי וקדושים מחוברות מפטירים בהפסרת 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים', וכן המנהג.

ועל פי הנ"ל יש שני טעמים למנהג זה שכשהפרשיות מחוברות מפטירים 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים', לפי המטה משה זה משום שמעדיפים שלא להפטיר בתועבות ירושלים, ולפי הלבוש זה משום שהפסרה זו היא מענין שתי הפרשיות.

כאשר הפרשיות נפרדות, ואחת מהן תפוסה להפסרה אחרת

במקרים בהם הפרשיות נפרדות אלא שפרשת אחרי תפוסה להפסרה אחרת (שבת הגדול או מחר חודש בחו"ל) ופרשת קדושים פנויה, לכאורה יהיה חילוק בין הטעמים, שלטעם המטה משה שמעדיפים שלא להפטיר בתועבות ירושלים, מסתבר שגם במקרה כזה יפטירו בקדושים 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' שגם היא מענין הפרשה (וכמו שכתב הלבוש ש'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' היא גם מענין פרשת קדושים), כדי שלא להפטיר בתועבות ירושלים, ורק כאשר שתיהן פנויות לגמרי מוכרחים להפטיר בקדושים בתועבות ירושלים, אך לטעם הלבוש, אין שום עדיפות להחליף את הפסרת הפרשה, ורק כשמחברות יש טעם מיוחד להפטיר 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' משום שכוללת את ענין שתי הפרשיות.

ובספר המנהגים כתב שכאשר חל ערב ראש חודש בפרשת אחרי ולכן לא הפטירו בה 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' בכל זאת מפטירים לקדושים 'הַתְּשַׁפֵּט', אך הגרעק"א (בהגהותיו לשו"ע סימן תכ"ח) כתב שנראה שיש להפטיר 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' כדי שלא לקרוא בתועבות ירושלים, ובמשנה ברורה (סימן תכ"ח סקכ"ו) הביא את דבריו וכן פשט המנהג. ובפשטות לפי סברתו גם כשחלה פרשת אחרי בשבת הגדול והפטירו 'וְעַרְבָה' יש להפטיר בקדושים 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' (שו"ת פאר אהרן סימן ה', שו"ת אגרות משה אורח חיים סימן ל"ו).

כאשר הפרשיות נפרדות ופנויות להפסרותיהן

נידון נוסף התעורר כיצד יש להפטיר כאשר שתי הפרשיות פנויות לגמרי להפסרותיהן:

המנהג הפשוט הוא להפטיר 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' בפרשת אחרי, ו'הַתְּשַׁפֵּט' בפרשת קדושים. וכמו שמוזכר במרדכי ובמנהגים וברמ"א ובלבוש ובכל האחרונים.

והגר"מ"ט (עיר הקודש והמקדש חלק ג' פרק כ"ה אות י"ב, ספר ארץ ישראל סימן ט"ז, לוח לארץ ישראל) כתב שמנהג ירושלים להפוך ולהפטיר 'הַתְּשַׁפֵּט' בפרשת אחרי, ו'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' בפרשת קדושים (והוא כמנהג שהיה בחומשים הישנים שהוזכר במנהגים ובלבוש), ומסתבר שמנהג זה הושפע ממנהג הספרדים שישבו בירושלים בתחילה^א, שהם מפטירים בפרשת אחרי 'הַתְּשַׁפֵּט', ונשארה הפסרת 'הָלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁים' לפרשת קדושים.

המנהג המקובל בירושלים להפוך את סדר ההפסרות. ובדבריו התחיל שכך נהגו בירושלים וארץ ישראל אך סיים שאביו תיקן כן כי שמע מבעלי קורא ותיקין שכך נהגו בירושלים, וכן שהשיבו לו שזוכרים שכך היה המנהג בירושלים, ושאר ארץ ישראל לא הוזכרה בעדויות אלו, וכן בתגובת הגר"מ"ט בירחון 'תבונה' (סבת תש"ד עמ' ג') כתב רק שקיבל כן מבעלי קורא הזקנים שכן הוא מנהג ירושלים. אך בכל זאת קבע כן בלוח ארץ ישראל כמנהג המקובל בכל ארץ ישראל ולא בירושלים בלבד, וכן בספריו כתב שנוהגים כן בארץ ישראל.

ויותר מזה העיר בבירור הלכה (קמא עמ' רל"ו) שגם בלוחותיו לחו"ל כתב הגר"מ"ט מנהג זה של היפוך ההפסרות, וגם לטענת הגר"מ"ט אם היה מנהג כזה בירושלים לבדה היה ולא בשאר מקומות, וכמו שכתב בעצמו שכך קיבל מבעלי קריאה ותיקים שכך נהגו בירושלים.

^א שבתחילת הישוב האשכנזי בירושלים לא היה להם מנין משלהם והתפללו יחד עם הספרדים, ומחמת כן התקבלו אצלם כמה ממנהגי הספרדים (כמבואר בליון 194 'מנהג הפסרות ויקהל פקודי' הערה י"ב).

וכנראה הטעם שבהפסרת פרשת אחרי המשיכו לנהוג כמנהג הספרדים יותר משאר הפסרות (אם כי, גם בפרשת פקודי המשיכו לנהוג כמנהג הספרדים, וראה בהערה הנ"ל), ושנהגו כמותם בהפסרת פרשת אחרי אך בהפסרת קדושים קראו 'הָלוֹא כְּבָנֵי' ולא קראו 'בָּאוּ אֲנֵשִׁים מִזֵּקְנֵי יִשְׂרָאֵל' (יחזקאל כ' א') כמנהג הספרדים, משום שהפסרת פרשת אחרי מצויה וזמיה גם בספרי האשכנזים בהפסרת פרשת קדושים, ולכן מבחינה טכנית יכלו בקלות להמשיך להפטיר כמנהג הספרדים כמו שנהגו מתחילה כשהתפללו יחד, ובפרט אחר שבהרבה חומשים היה מסודר מלכתחילה 'הַתְּשַׁפֵּט' לאחר ו'הָלוֹא כְּבָנֵי' לקדושים (שוה היה מצוי בחומשים ישנים כמו שחובא במנהגים, ואף בזמן הגר"מ"ט נדפס כן בהרבה חומשים וכמו שהעיד הגר"מ"ט בירחון 'תבונה' סבת תש"ד עמ' ג'), ולכן המשיכו לנהוג בזה כמנהג הספרדים וכדי להשתוות איתם לפחות בשבת אחת, אך בהפסרת פרשת קדושים לא נהגו כמנהג הספרדים כי הפסרה זו אינה מצויה כלל בספרי האשכנזים.

וענין זה כתב הגר"מ"ט (בספרו ארץ ישראל וכן במכתב הנ"ל בירחון 'תבונה') שמסתבר שנהגו כן בארץ ישראל על פי מה שכתב הרמב"ם בהפסרת אחרי (ובשו"ת אבן ישראל (חלק ח' סימן ל"ח) כתב שבדבריו תמוהים כי אם נהגו כהרמב"ם היו צריכים לנהוג כן גם בהפסרת קדושים ולקרוא 'בָּאוּ אֲנֵשִׁים מִזֵּקְנֵי יִשְׂרָאֵל'. אך לפי מה שכתבנו אין הכוונה שפסקו בכל ענין ההפסרות כהרמב"ם, אלא רק שנכנס מנהג זה עקב מנהג הספרדים שנהגו בזה כהרמב"ם ולכן השתוו איתם לפחות בשבת אחת בהפסרה שהיתה מצויה ממילא גם בספרי האשכנזים, ולא קשה (מיד).

¹ ב"ח (סימן תכ"ח), מגן אברהם (סימן תכ"ח סק"י), אליה רבה (סימן תצ"ג סק"י), יוסף אומן (סימן תתמ"ט), שלחן עצי שטים (סימן ו' דיני הפסרה סעיף א'), חיי אדם (בכל ק"ח סימן י"ז), מאמר מרדכי (סימן תכ"ח סק"ג), שערי אפרים (שער ט' סעיף י"ז), דרך החיים (דיני קדוש וסדר ההפסרה סעיף ו'), קיצור שולחן ערוך (סימן ע"ט סעיף ו'), ערוך השולחן (סימן תכ"ח סעיף ז'), שלחן הקריאה (סימן כ"ה סעיף י"ג) ובמסגרת השולחן אות ת' ובילקוט דוד סק"ג).

וכן פסק במשנה ברורה (סימן תכ"ח סקכ"י) וכתב שנתפשט המנהג כן בכל הקהילות.

² וכתב בלשון נראה לי, ומסתבר שלא ראה את דברי ספר המנהגים שכתב בפירוש שבמקרה כזה מפטירים 'הַתְּשַׁפֵּט', ויתכן שאם היה רואה דבריו לא היה כותב כן. וגם בספר שלחן עצי שטים (סימן ו' דיני הפסרה סעיף א') כתב שבמקרה כזה מפטירים 'הַתְּשַׁפֵּט'.

אמנם למעשה אחר שחידש כן הביאו דבריו המשנה ברורה ועוד אחרונים (שלחן הקריאה סימן כ"ה מסגרת השולחן אות ת', מקרא קודש כלל כ' סעיף ל"ב, כף החיים סימן תכ"ח אות נ"ב) וכן התפשט המנהג.

³ קורה רק לעיתים נדירות, שהרי בכל שנה פשוטה אחרי וקדושים מחוברות, וגם ברוב השנים המעוברות אחת הפרשיות תפוסה להפסרה אחרת, ורק בקביעות אחת מתוך כל ארבעה עשר קביעות השנים שתי הפרשיות פנויות להפסרותיהן, וזה בקביעות זח"ג (בשנים: תשנ"ז, תשפ"ד, תת"א, תתכ"ח, תתל"א, תתנ"ה, תתע"ט, תתפ"ב).

(בקביעות בש"ז ובכ"ז המעוברות, פרשת אחרי חלה באסור חג פסח ופנויה, ופרשת קדושים חלה בערב ראש חודש ותפוסה להפסרת מחר חודש. ובחול"ל שיש יו"ט שני, פרשת אחרי חלה בערב ראש חודש ותפוסה להפסרת מחר חודש, ופרשת קדושים פנויה. בקביעות בח"ה וזש"ה המעוברות, פרשת אחרי פנויה, ופרשת קדושים חלה בראש חודש ותפוסה להפסרת ראש חודש. בקביעות הש"ג הח"ה מעוברות, שבת הגדול חלה בפרשת אחרי ותפוסה להפסרת שבת הגדול, ופרשת קדושים פנויה).

⁴ בירחון 'תבונה' (אלול תש"ד עמ' קל"ד) כתב הגרנא"ט בן הגר"מ"ט להצדיק מנהג זה, שבשנת תרע"ט חקר אביו הרבה ונתברר לו שכך נהגו בירושלים וארץ ישראל להפוך את סדר ההפסרות, אך כיון שבשנת תש"ג פקפקו כמה על מנהג זה שהוא נגד הכתוב בפוסקים, ולכן פרסם בשם אביו ב'קול ישראל' (י' אדר א' תש"ג) שאלה לבעלי קורא ותיקין, שם כתב שכך סידר אביו משום ששמע כך מבעלי קורא ותיקין שמנהג קדום כן בירושלים, וביקש שיאילו להודיע מה שזוכרים כיצד נהגו בשנת תרס"ב (כי הלוח של הגר"מ"ט יצא לאור לראשונה רק בשנת תרס"ה, ושנת תרע"ט היתה הראשונה מאז הופעת הלוח עם קביעות זו בה פרשיות אחרי וקדושים נפרדות ופנויות, ולאחר מכן בשנת תש"ג) וכל בעלי הקריאה הותיקים השיבו לו שהם זוכרים שאכן כך היה

וכבר הורו החזון איש^{יב} ועוד^{יג} שאין לנהוג כדבריו בזה אחר שהמרדכי והמנהגים והרמ"א והלבוש ושאר הפוסקים שמפיהם אנו חיים כתבו המנהג ההפוך, ויש לנהוג כדבריהם^{יד}.

ויש שנהגו להפטיר בשתי השבתות בהפטרת 'הלוא כבני כשיים'^{טו}, משום שלא רצו להפטיר כלל בתועבות ירושלים.

אך מנהג זה מחודש מאד, ולא מצאנו שיפטירו בשתי שבתות רצופות את אותה הפטרה מעין הפרשה^{טז} ומנהג זה קשה מאד לקבל^{יז}, ובפרט שלא פוסקים כר"א^{יח} ורק כשאפשר מעדיפים

ומפטירים בהפטרת 'פְקַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶךְ' שהיא גם ההפטרה של פרשת 'זִכֹּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמָּלֶךְ' שחלה בשבת שלפני פורים (משנה ברורה סימן תרפ"ח סקט"ו).

אך באמת למרות שאכן יכולה להזדמן אפשרות כזאת בפרשת זכור, שונה הוא מהנידון שלפנינו מכמה טעמים.

ראשית, הלא מחלוקת היא בגמרא (מגילה ל"ע"א) האם כשפורים חל בשבת במקומות, קוראים את פרשת זכור בשבת שלפני פורים או בפורים עצמו, ולהלכה מקדימים כי צריך להקדים זכירה גם לעשיה (היינו קריאת המגילה וקריאת ויבוא עמלק) של ערי הפרשים, ומשום סברה זו עצמה הכפילות מובנת ומתקבלת כי קריאת פרשת זכור בשבוע שלפני פורים היא חלק מהתקנה של להקדים זכירה לעשיה, וממילא באופן זה שחל בשבת הכפילות היא עצמה חלק מהתקנה.

ועוד, ששם ההפטרות אינן מעניין הפרשה אלא מענין היום, שקוראים למפטיר בענין היום וממילא גם מפטירים בענין היום, ובוהו אכן מובן שיכול להזדמן מקרה של כפילות ההפטרה, כי אכן ענין פרשת זכור ופרשת ויבוא עמלק הוא אחד, והוא זכירת מעשה עמלק (וכמו שברור שאילו היה יכול להזדמן בששתי שבתות רצופות יחול ראש חודש היו קוראים בשתייהן הפטרת ראש חודש, כי הוא מענין היום ולכן זה מובן ומתקבל וכמו שבראש חודש שחל בחול קוראים יום אחרי יום את אותה הקריאה), אך כאשר מדובר על הפטרות מענין הפרשה, אף משום שאפשר למצוא הפטרות רבות אחרות גם ענינים דומים בכל זאת כיון שהפרשיות שונות ויש גם ענינים אחרים שאינם דומים לא מוכרחים לכפול את ההפטרה, ולכן בכל מנהגי ההפטרות של כל העדות השונות לא נמצא דבר כזה שיקבעו שתי הפטרות זהות לשבתות רצופות (ובאמת גם בשבתות לא רצופות אין כלל כפילות הפטרות מעין הפרשה, ויש רק כפילות הפטרות מעין היום, שבהנחה כופלים את הפטרת בתעלותה, ובשבת שניה של חנוכה את הפטרת ויקהל, ובאחרון של סוכות את הפטרת פקודי, ובשבוע דגתחמאת את הפטרת נח, ובשבועי של פסח את הפטרת האינו, ואין שתי פרשיות שונות שמפטירים בהם את אותה הפטרה), וזה משום שאפשר למצוא הפטרות רבות אחרות שהם מענין הפרשה הזו דוקא ולא לכפול הפטרות (וגם כאן אפשר למצוא הפטרות נוספות מענין הפרשה, וכגון הפטרת הספרדים לקדושים).

ופרט לחילוקים אלו, כיון שכפילות זו יכולה לקרות רק בערים המוקפות, אפשר להבין ולקבל שלא תיקנו להם הפטרה אחרת מאחר שזה נוהג רק במקצת מקומות ואינו מנהג רוב העולם ולכן הניחו להם לכפול הפטרה.

"ובתוס' (מגילה כ"ג ע"א ד"ה כיון) כתבו כמה טעמים מדוע אין קוראים בשבת 'וביום השבת' למפטיר כמו שקוראים בכל יום שיש בו מוסף, ואחד הטעמים הוא משום שהיה צריך להפטיר במאי דסליק מיניה והיו כל ההפטרות מענין אחד (והובא במשנה ברורה סימן רפ"ג סק"א), ומוכח מדבריהם שלא ניחא להפטיר בשווה שבת אחר שבת (ואמנם שם מדובר בקביעות בכל שבת, אך מ"מ ניכר יסוד זה שאין להפטיר בשווה. ויש גם לא מדובר בהפטרות זהות ממש אלא רק מענין אחד).

וכן מוכח מהמנהג בתיקוני ההפטרות של העדות השונות שבשום מקום לא נמצא כך שכופלים הפטרה שבת אחרי שבת, ומוכח שלא ניחא להפטיר בהפטרות זהות בשבתות רצופות (וגם לא ברצופות אין נמצא כן, עיי' בהערה לעיל). ומדברי מהר"ש (הובאו בגליון 194 'מנהג הפטרת ויקהל פקודי') מוכח שחזרה על הפטרה אינה רצויה, עד כדי כך שלא היה ניחא לו בזה שקוראים הפטרה שנקראה באותה שנה אף שקראו לפני זמן רב, וסבר שיש להעדיף לקרוא הפטרה של פרשה אחרת, ואמנם שם שמדובר בהפטרה שנקראה לפני זמן רב יש חולקים על דעתו, אך מוכח מדבריו עצם היסוד שאין ניחא בכפילות הפטרות (ואמנם למעשה לא נזכר בפירושו בפוסקים שיש איסור הלכתי בזה, וכנראה שאכן מבחינה הלכתית אין בזה איסור, אך כיון שמוכח שלא היה ניחא להרבותיו בכפילות הפטרות יש ללמוד מזה שאין לנהוג כן לבתחילה).

יח' ובש"ת אבן ישראל (חלק ח' סימן ל"ח) כתב שנהגו כן כי קי"ל להלכה שיש לחוש לדברי ר"א שאין מפטירים בתועבות ירושלים. והראיה לזה מפסקי תוס' במגילה שכתוב שם 'אנו מפטירין התשפוט את עיר הדמים' (והיינו שחיישין לר"א ולכן אין קוראים 'הודע' אלא 'התשפוט'), וכן מבואר גם ברמב"ם שכתב שמפטירים לאחר 'הַתְּשַׁפֵּט' ולקדושים 'בְּאוֹ אֲנִישֵׁי מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל' (ויחולק כ' א'), ומוכח מזה שגם הרמב"ם סבר שיש לחשוש לדעת ר"א ולא לקרוא 'הודע' אֶת יְרוּשָׁלַם', וכן נהגו בכל תפוצות ישראל שאין קוראים 'הודע', ומוכח מזה שנהגו להלכה כדעת ר"א שאין קוראים ב'הודע', וכמו שחששו לדעתו הרמב"ם ופסקי תוס'. והטעם שלדבריהם אין מפטירים 'הודע' אך כן אפשר להפטיר 'הַתְּשַׁפֵּט', משום שסוברים כדעת הלבוש שטעם ר"א משום גנאי יחוס אבותינו שכתוב בהפטרת 'הודע', וממילא לפי המטה משה שטעם ר"א הוא משום הזכרת

יב' כן כתב הגר"ח קניבסקי (שונה הלכות סימן תכ"ח סעיף כ"ב) שהורה החזון איש, וכן כתב הגר"ש גריינמן בירחון 'תבונה' (שבט תש"ד עמ' ס"ו) ביוזמת החזון איש (בספר זר התורה פרק י' ברביד הובא אות קע"ו) כתב ששאל את הגר"ש גריינמן מה היה דעת החזון איש בזה, והשיבו שהדברים שכתב לא היו בהסכמת החזון איש בלבד אלא גם ביוזמתו, וכן הוא בארחות רבינו (חלק ג' עמ' רל"ב) בשם החזון איש, וכן כתב הגר"ש דבליצקי במכתבו (לוח דבר בעתו תשנ"ו עמ' תתמ"ו) שבשנת תש"ל הודבק כרוז מאת תלמידי החזון איש שלא לנהוג בזה כמו שכתב הגרי"מ"ט בלוחותיו אלא כהרמ"א ושכן נהגו אצל החזון"א וכך היתה דעתו.

יג' הגר"מ סטלביץ (ירחון 'תבונה' אב תש"ג ותשרי תש"ד) היה רבה של חסלביץ ולאחר עלותו ארצה היה רבה של שכונת זכרון משה בירושלים, מחבר שו"ת מבית מאד, שו"ת ציצן אליעזר (חלק י"א סימן ל"א), שו"ת שבט הלוי (חלק ט' סימן ס', וכתב שם שנהגו כהרמ"א וכן הסכימו האחרונים ואלא כשיטת הלבוש. ובאמת גם הלבוש מודה לזה, וכל מחלוקתו היא רק במחובות שסובר שמפטירים 'הַתְּשַׁפֵּט', הגר"ש דבליצקי (במאמרו בירחון 'הנאמן' תש"ל ל"ט עמ' 17, והובא בשו"ת שומע ומוסיף פורים סימן קכ"ב. ועיי' בהערה הבאה), ועוד.

יד' והגר"ש דבליצקי הראה מקום גם למנהג שכתב הגרי"מ"ט, שכן בספר הפרדס הגדול (סימן כ"ה) כתב שבמנצא ובוורמישא הפטירו 'הלוא כבני כשיים' בקדושים, וכן בלקט יושר (עמ' 52) כתוב שבעל תרומת הדשן היה מפטיר 'הלוא כבני כשיים' בקדושים, ואמנם לא כתבו מה הפטירו באחרי, אך מסתבר שאם בקדושים הפטירו 'הלוא כבני' באחרי הפטירו 'הַתְּשַׁפֵּט', וכן מוכח מהחומשים הישנים שהזכירו המנהגים והלבוש (וכתב שאכן כך הוא בכמחצית מכתבי הדין) וכנראה לא נכתב כן בטעות בכל החומשים הללו, אלא שהיה מנהג זה קיים במעט מקומות (ועיי' עוד לעיל הערה א').

והוסיף הגר"ש"ד, שאמנם ברור שמנהג ירושלים אינו המשך ישיר של מנהג זה, אלא באמת נכנס ממנהג הספרדים כיון שבתחילה התפללו איתם כנ"ל, וזה הצטרף לזה שגם אצל האשכנזים היא הפטרת השבוע הבא, וגם יש בשתי ההפטרות מענין שתי הפרשיות, ולכן נהגו כן להשתוות עם הספרדים לפחות בשבת אחת.

וע"כ הסיק שם הגר"ש"ד שבירושלים וכן בפ"ת שנתייסדה ע"פ מנהגי ירושלים נוהגים כן (ובש"ת שומע ומוסיף פורים סימן קכ"ד משמע שנקט שאכן כך צריכים לנהוג בירושלים ולא לשנות), אך בשאר מקומות נוהגים כהמרדכי המנהגים והרמ"א אחר שמנהגינו מיוסדים על פיהם (ואף שגם בשאר ערי הארץ נמשכים אחרי מנהגי ירושלים, כל זה במנהג ברור לגמרי, אך מנהג זה מעט ממוקפק ונגד הרמ"א והפוסקים ולכן אין לנו בו אלא חידושו בירושלים בלבד ותו לא), ובפרט בבני ברק ששם מעולם נהגו בזה כהרמ"א ע"פ החזון"א וכן נהג גם המרא דאתרא ר"י לנדא (אמנם במה שכתבו בשם החזון"א וכן הציץ אליעזר והשבת הלוי לא חילקו בין המקומות, ונראה שסבור שבכל מקום יש לנהוג כן. אך באמת מדבריהם משמע שבעקבות דברי המרדכי המנהגים והרמ"א הבינו שמנהג ההוי"ף אין לו יסוד כלל, ויתכן מאד שאילו ראו שגם מנהג זה יסודותיו איתנים לא היו כותבים לבטל מכל וכל, ואולי אף היו מסכימים שיש לנהוג כן על מ' לסמוך. וצ"ע בזה).

טו' הזכיר מנהג זה הגרנא"ט בן הגרי"מ"ט (במכתבו ב'קול ישראל' ו' אדר א' תש"ג) שכתב 'יהי בשנת תרע"ט וכו' ותהי אז מחלוקת דעות בהרבה בתי כנסיות שבארץ ישראל ומהם שקראו הפטרת כבני כושיים בשתי הפרשיות'.

וכן בשו"ת אבן ישראל (חלק ח' סימן ל"ח) כתב שבשנת תש"ג ותש"ו נהגו כן בבתי כנסיות העתיקים בתי ברדיית ובתי נייטין וכן הורה גם הגר"ר בענגיס.

וכן הזכיר מנהג זה בשו"ת שבט הלוי (חלק ט' סימן ס').

(ובסוף קונטרס 'ההפטרות של פרשת אחרי ופרשת קדושים' העיד הכותב שכך נהג גם הגר"מ חרל"פ, וכן הביא עדות מר' שמואל פפרמן שאמר שכך נהגו בכל ירושלים וגם במניניו של הגר"ש שלטנ, אך עדות זאת תמוהה, ובכל המשא ומתן שהיה בירחוני תבונה תש"ג ותש"ד בין הגרי"מ"ט ובנו הגרנא"ט לבין הגר"מ סטלביץ כמעט ולא הוזכר מנהג זה, ואמנם במכתב הגרנא"ט ב'קול ישראל' הזכיר שהיו כמה שנהגו כן בתער"ט, אך ב'תבונה' כתב שהגר"מ"ט חקר הרבה בתער"ט וכן הוא עצמו שאל בעלי קריאה ותיקין בתש"ג וכולם ענו לו שהמנהג בירושלים היה להפוך את סדר ההפטרות, ואם נכונה עדות זו לא ימלט שהיו מעידים גם על מנהג זה של כפילות ההפטרה, ובפרט שהגר"מ"ט הביא הרבה את מנהגי הגר"ש"ט ואם אכן כך נהגו אצלו ודאי היה מציין זאת בלוח, וגם כתב שם ש' שמואל פפרמן עצמו לא היה נוכח במנינו של הגר"ש"ט כי קרא בתורה במקום אחר, ולכן קשה מאד לסמוך על עדות זו, וכן בהמשך דבריו העיד שבבתי ברדיית התחיל לקרוא לקדושים 'הלוא כבני' וקראו לעומתו שקוראים 'התשפוט' וירד ואמר שאינו מוכן לעמוד בקפדת ר"א ולבטוח הכריעו המתפללים שיקרא 'הלוא כבני', ואם היה מנהג זה נהגו וידוע בכל ירושלים לא היה יורד ולא היו צריכים לדון בזה כלל אחר שכך מנהגם. וגם עדותו על הגר"מ"ט חרל"פ מעט תמוהה כי אם אכן כך נהגו בירושלים ודאי היה המנהג ידוע ולא היה הבעל קורא אצל הגר"מ נמנע מלבוש לקרוא כמו שכתב שם. וכן בספר 'זר התורה' (פרק י' סעיף ק"ג) שחיבורו הגר"ח גרוסברג לידי ירושלים מביא את שני המנהגים אך לא מביא מנהג זה של כפילות ההפטרה, וכן במאמר 'ההפטרות לפירשיות אחריו וקדושים' (מוריה אייר-סיון תש"ל עמ' ס"א) העיד הרב שלמה סופר שבשנת תש"ג וכן בתש"ו בבית הכנסת 'בית יעקב' בו התפלל גם הרב מטפליק נהגו כלול לא"י והיו שטענו שיש להפוך את הסדר אך אף אחד לא הוזכר שיש מנהג לכפול).

טז' מקרה של קריאת אותה הפטרה בשתי שבתות רצופות יכול להזדמן רק כאשר פורים חל ביום ששי, ואז בערים המוקפות שפורים חל בשבת עושים פורים משולש וקוראים בשבת למפטיר את קריאת ויבוא עמלק' של פורים,

סיכום הדברים

כאשר אחרי קדושים מחוברות: לדעת הלבוש מפטירים הפטרת קדושים 'הַתְּשַׁפֵּט', ולדעת המרדכי המנהגים והרמ"א מפטירים הפטרת אחרי 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים', וכן הסכמת האחרונים, וכן המנהג.

כאשר הפרשיות נפרדות ובפרשת אחרי מפטירים הפטרת אחרת (מחר חודש או שבת הגדול): לטעם הלבוש יש להפטיר לקדושים 'הַתְּשַׁפֵּט', ולטעם המטה משה לכאורה יש להפטיר לקדושים 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים', וכן כתב רעק"א והביאו המשנה ברורה וכן פשט המנהג.

כאשר שתי הפרשיות נפרדות ופנויות: המנהג הפשוט הוא להפטיר 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים' לאחר 'וְהַתְּשַׁפֵּט' לקדושים וכמו שנקטו המנהגים המרדכי הרמ"א והלבוש ושאר האחרונים. ובלוח לא"י כתב להיפך, ובפשטות השתרבב ממנהג הספרדים שאצלם הפטרת אחרי היא 'הַתְּשַׁפֵּט'. ויש נוהגים להפטיר בשתייהן 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים' והוא מנהג מחודש.²²

להחמיר כמותו²³, ובפרט שלפי הלבוש וסיעתו ב'הַתְּשַׁפֵּט' ר"א כלל לא חולק, ובפרט שאף הסוברים שחולק גם ב'הַתְּשַׁפֵּט' הודו שכאשר שתי הפרשיות פנויות כן מפטירים ב'הַתְּשַׁפֵּט' משום שמוכרחים להפטיר בה מאחר שכבר קראו 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים', ואם כן מעצם דבריהם גם מוכח שאי אפשר לכפול הפטרה כי אם היה אפשר לכפול לא היו כותבים שמוכרחים להפטיר ב'הַתְּשַׁפֵּט'²⁴, ובפרט שבמנהגים כתוב שגם כאשר הפטירו באחרי הפטרת ערב ראש חודש בכל זאת בקדושים מפטירים 'הַתְּשַׁפֵּט', ודי לנו אם ננהג בזה כרעק"א ולא כמנהגים אבל להוסיף ולחדש שיחזרו שוב על אותה הפטרה זה מנהג מחודש מאד²⁵.

אחרונים שאין הדברים מוחלטים ויש שסברו שכן אפשר להחמיר כדעה שנפסק שלא כמותו, ואכ"מ).

והגרש"ד כתב גם קצת טעם לבאר מנהגי מנהג זה, שאולי כמו שכתבו הראשונים (ר"ן וריטב"א במגלה שם) שאף שהלכה כרבנן בכל זאת הקפיד ר"א על אותו אחד שקרא ב'הוֹדָע', כיון שבמקומו של ר"א היה עליו לנהוג כר"א, מעין זה אולי אפשר לומר שבירושלים עצמה החמירו שלא לקרוא כלל בתעובות ירושלים אף שיעצרכו לכפול הפטרה (ובאמת כן משמע קצת מדברי האבן ישראל שכתב 'וכן מסתבר לנהוג כן בירושלים' אמנם אין זה מוכרח כי כתב נימוק נוסף לחלק בין ירושלים לשאר מקומות. ויש להעיר שעדיין יכלו להפטיר לקדושים הפטרת אחרת לגמרי וכמו שאכן הוא ברמב"ם וכמנהג הספרדים, וכך גם לא היו קוראים כלל ב'הַתְּשַׁפֵּט' וגם לא היו נכנסים בחשש זה של כפילת ההפטרה).

²² ובשו"ת אבן ישראל כתב ליישב זאת, שלדעת האחרונים כאשר כבר קראו 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים' כן מפטירים ב'הַתְּשַׁפֵּט' משום שאצלם לא מצאנו שיכפלו הפטרה בשתי שבתות רצופות, ולכן מוכרחים להפטיר ב'הַתְּשַׁפֵּט', מה שאין כן בירושלים ששם כן מצאנו מנהג זה של כפילת ההפטרה בפורים המשולש לכן יכולים לכפול גם כאן.

אך חילוק זה צריך ביאור, שהרי אין סברה לומר שדין ירושלים שונה מדין שאר מקומות, ואם אפשר לכפול הפטרה, וכמו שכופלים הפטרה בפורים המשולש בירושלים, אפשר לנהוג כן בכל המקומות, ואם אי אפשר לכפול הפטרה ורק בפורים המשולש יש טעם מיוחד לכפילת ההפטרה (עיי' לעיל הערה ט"ז) גם בירושלים אי אפשר לכפול במקרים אחרים.

ומכל מקום, מדבריו מוכח שסובר שגם הנהוגים כן אין להם לנהוג כן אלא בירושלים בלבד ולא בשאר מקומות.

כא וגם כל האחרונים הנ"ל (החזו"א, הגר"מ סטליץ, ציץ אליעזר, שבט הלוי, הגרש"ד) שחלקו על הגרמ"ט מחמת שיש לנהוג כהמרדכי והרמ"א, ממילא שוללים גם מנהג זה של כפילת הפטרת 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים', ורובם אף כתבו כן בפירושו.

²³ לעיון נוסף ונרחב בענין זה של הפטרת פרשת אחרי וקדושים ראה עוד: מאמר הגר"ש דבליצקי 'הפטרה אחרי מות קדושים תש"ל' (ירחון 'הנאמן' תש"ל ל"ט עמ' 17, חובא בשו"ת שומע ומוסיף פורים סימן קכ"ב), ספר בירור הלכה (קמא, עמ' רכ"ח), קונטרס 'ההפטרות של פרשת אחרי ופרשת קדושים' (שמואל הכהן וינגרטן), מאמר 'ההפטרות לפרשיות אחרי וקדושים' (מוריה אייר-סיון תש"ל, עמ' נ"ז), מאמר 'על הפטרת אחרי קדושים הנדירה' (אור ישראל מונסי ז' תשנ"ז עמ' קנ"ז), מאמר 'הפטרות אחרי וקדושים בקביעות זח"ג' (לוח דבר בעתו תשנ"ז עמ' תתכ"ז).

תעובות ירושלים יש לחשוש לדעת ר"א גם ב'הַתְּשַׁפֵּט', וזה טעמם של הכופלים פעמיים את הפטרת 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים', שפוסקים להלכה כדעת ר"א, וחוששים לטעם המטה משה שלדעת ר"א אין לקרוא גם 'הַתְּשַׁפֵּט'. עכ"ד.

אך יש להעיר על דבריו שאין כוונת פסקי תוס' והרמב"ם לחשוש לדברי ר"א, ובהפטרת שמות אף כתב הרמב"ם בפירוש שמפטירים 'הוֹדָע' אֶת יְרוּשָׁלַם' (וכן בפירוש המשניות כתב להדיא שאין הלכה כר"א) וכן הביא האבודרהם שם בשם יש מפטירין (והביאם גם הלבוש בדבריו, ונראה נעלמו מעיניו), וכן גם מנהג התימנים והבבלים עד היום (ולא כמו שכתב שנהגו בכל תפוצות ישראל שאין קוראים 'הוֹדָע'), ומוכח שלא חשש כלל לדעת ר"א, ואף פסק ונהג שלא כדבריו, משום שפסק לגמרי כרבנן (וכן פסקו גם הר"ף הרא"ש הר"ן ושאר ראשונים שם, ובאמת אף מהגמרא עצמה מוכח שפוסקים כן, שמביאה שם ברייתא ש'הוֹדָע' אֶת יְרוּשָׁלַם' נקרא ומתרגם ואומרת לאפוקי מדריב אליעזר).

ונראה מדברי האבן ישראל שהבין שאם אין חוששים לר"א היו צריכים להפטיר לאחריו או לקדושים 'הוֹדָע' ולא 'הַתְּשַׁפֵּט', אך באמת לא חשבו כלל לסדר כן לאחריו או לקדושים (ובאמת 'הוֹדָע' היא בכלל הפטרה קדומה של פרשת שמות כמבואר לעיל הערה ו'), ולכאורה גם כוונת פסקי תוס' לומר שאין חוששים לר"א וקוראים בהפטרת 'הַתְּשַׁפֵּט' שיש בה תוכחות ירושלים, ואין כוונתו שרק 'הַתְּשַׁפֵּט' קוראים ו'הוֹדָע' לא קוראים משום דעת ר"א.

וממילא אחר שמוכח שאין פוסקים כדעת ר"א, לכאורה נופל יסוד חידושו של האבן ישראל שמשום שפוסקים כר"א מחמת כן חידשו לכפול את ההפטרה (ואמנם גם בלבוש כתב שנראה לו שאנ"פ שלהלכה פוסקים כרבנן מ"מ משום הקפדת ר"א לכן האשכנזים מחמירים ולא מפטירים בה, אך זה רק משום חומרא ולא שנקטינן כן להלכה, וגם כתב דבריו רק על 'הוֹדָע' ולא על 'הַתְּשַׁפֵּט', וגם כתב כן רק לבאר למה מתקני ההפטרות חקנו כן, אך לא לחדש מזה לשנות ממתקני ההפטרות ולכפול הפטרה שבה מסתבר שעדיף לקרוא שלא כדעת ר"א כיון שאין פוסקים כמותו, מאשר לכפול הפטרה), וממילא לכאורה אין מקום לחידוש זה (מלבד מה שלא מצאנו בשום מקור קדום שנהגו כן, ומוכח שבאמת לא חששו לזה).

²⁴ והגר"ש דבליצקי (ירחון 'הנאמן' תש"ל ל"ט, שו"ת שומע ומוסיף פורים סימן קכ"ב) העיר על מנהג זה מדברי המהרש"ם (דעת תורה הלכות טריפת סימן ל"ה אות י') שכתב שהאומרים שאוכלים סעודה רביעית בשבת כדי להחמיר ולצאת גם את דעת ר' חידקא שסובר כן (שבת ק"ז ע"ב), יש בזה חשש מינות אחר שנפסקה הלכה שלא כמותו (ויסודו בתשובת מהר"ם שהובאה במרדכי חולין סימן תרפ"ז). וממילא גם כאן שנפסק דלא כר"א, יש לחוש לזה אם מחמירים כמותו, ובשלמא כאשר רק מעדיפים לקרוא 'הַלּוֹא כִּבְנֵי כְּשִׁים' ולא 'הַתְּשַׁפֵּט' אין הדבר ניכר, אך בכפילת הפטרה פעמיים שזה דבר זר וניכר מאד, יש לחוש לזה (ובקונטרס 'ההפטרות של פרשת אחרי ופרשת קדושים' הביא ראיות מכמה